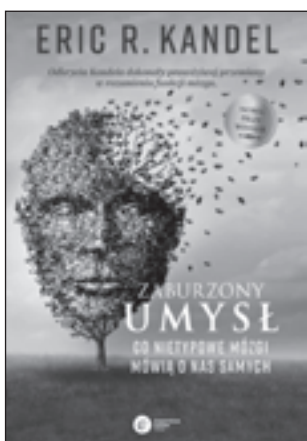

Eric R. Kandel, *Zaburzony umysł. Co nietypowe mózgi mówią o nas samych*

Kraków: Wydawnictwo Copernicus Centre Press, 2020,
tłum. Dariusz Rossowski, 351 ss.
ISBN: 978-83-78865-76-6

Książka Erica R. Kandela, laureata Nagrody Nobla w dziedzinie fizjologii lub medycyny (przyznana w 2000 roku), pt. *Zaburzony umysł. Co nietypowe mózgi mówią o nas samych* (wyd. pol. 2020) koncentruje się wokół neurobiologicznego podłoża wybranych chorób neurologicznych i psychicznych, zaburzeń neurorozwojowych, a także uzależnień. Jak zaznacza autor na początku swojej książki, umysł to dla niego konglomerat procesów, które zachodzą w mózgu; jest on niczym innym jak obliczeniowym urządzeniem o wysokim stopniu złożoności. Dzięki mózgowi powstaje percepcja, doświadczenia wewnętrzne i to on steruje naszymi działaniami. Kandel nawiązuje do nowej biologii umysłu,

powstałej pod koniec XX wieku, która ma być ostatnim etapem po tym jak w 1859 roku Charles Darwin podzielił się swoimi spostrzeżeniami na temat ewolucji cech morfologicznych organizmów. Podobnie jak cechy cielesne, tak i cechy psychiczne ewoluowały, a umysł da się wyjaśnić w kategoriach ewolucyjnych i materialnych.

Zdaniem autora książki, badając zaburzenia neurologiczne i psychiczne, nie tylko dowiadujemy się, jak działają nietypowe mózgi, ale także możemy wnioskować na tej podstawie, jak funkcjonują procesy poznawcze w tych zdrowych, działających poprawnie. Kandel zajmuje się wybranymi zaburzeniami mózgowymi, takimi jak autyzm, schizofrenia, zaburzenia nastroju (depresja i choroba afektywna dwubiegunowa), choroba Alzheimera, choroba Parkinsona,

zespół stresu pourazowego, zaburzenia lękowe, a także nałogi. Poznanie neurobiologicznego podłoża tych zaburzeń ma zasadnicze znaczenie dla odkrycia, jak funkcjonują zdrowe mózgi, stanowi także podstawę dla zaproponowania nowych terapii w przypadku osób cierpiących na różne choroby i dysfunkcje.

Autor uważa, że analiza tych zaburzeń przybliży nas do odpowiedzi na pytanie, jak działają szlaki nerwowe zarówno w zaburzonych, jak i poprawnie działających mózgach, odpowiedzialne za istotne funkcje, takie jak myślenie, odczuwanie, zachowanie, zapamiętywanie, kreatywność czy interakcje społeczne. Kandel skupia się w swojej książce nie tylko na zaburzeniach, ale także na prawidłowej zmienności funkcjonowania mózgu, między innymi w odniesieniu do tego, jak w trakcie rozwoju kształtuje się płeć oraz tożsamość płciowa. Kandel nie unika w swojej książce zagadnień, które dla wielu badaczy wydają się wymykać neurobiologicznej perspektywie, takich jak kreatywność czy świadomość. Celem Kandela jest nie tylko przeprowadzenie biologicznych studiów nad psychiką i poszerzenie wiedzy o działaniu mózgu, co pomogłoby w wypracowaniu nowych terapii leczenia zaburzeń. Jest to dla niego także szansa na stworzenie nowego naukowego humanizmu, który stałby się dyscypliną scalającą nauki przyrodnicze z naukami humanistycznymi. Polegałby on na neurobiologicznych badaniach różnic w funkcjonowaniu mózgu, co przyczyniłoby się do lepszego poznania nas samych oraz innych ludzi. Dowiadując się coraz więcej o działających w sposób nietypowy umysłach, mamy możliwość zrozumieć osoby odznaczające się odmiennym sposobem myślenia, pomagać im, a także unikać ich stygmatyzowania.

Na początku swojej książki Kandel skupia się na przedstawieniu historii neurologii i psychiatrii, a także referuje w sposób ogólny dotychczasową wiedzę na temat funkcjonowania mózgu. Następnie przechodzi do rozróżnienia między psychiatrią a neurologią. Zauważa, że w dawnych czasach schorzenia neurologiczne były traktowane inaczej niż zaburzenia psychiczne głównie z tego względu, iż patomorfolodzy, obserwując *post mortem* mózgi osób cierpiących za życia na zaburzenia psychiczne (na przykład depresję, schizofrenię czy stany lękowe), nie zauważali widocznych i jednoznacznych uszkodzeń tego organu. Dlatego też uznawano, że choroby psychiczne muszą być skutkiem jakiś pozacielesnych zaburzeń psychicznych. Zmiany te były zbyt subtelne, by ówcześni badacze mózgu mogli je uchwycić. Wielu psychiatrów uznawało więc mózg i umysł za byty różne od siebie, co wynikało zdaniem Kandela poniekąd z kartezjańskiej jeszcze tradycji. Tymczasem pod koniec XX wieku pojawiła się tzw. nowa biologia umysłu, która uznaje, że wszystkie zjawiska psychiczne mają podłoże mózgowe. Współcześni psychiatrzy nie postrzegają już psychiki jako odrębnej od mózgu. Umysł jest dla nich zbiorem funkcji sprawowanych przez ten organ, a zaburzenia psychiczne są zaburzeniami w jego funkcjonowaniu.

Kandel śledzi zarówno zaburzenia pracy mózgu, jak i opisuje działanie środków farmakologicznych stosowanych współcześnie do leczenia niektórych

chorób i zaburzeń. Wskazuje na przykład na nieprawidłowo funkcjonujące obszary mózgu osób cierpiących na depresję oraz udowadnia, że jego obrazowanie pozwoliło na wgląd w działanie leków w przypadku ludzi z tym schorzeniem. To dzięki nowoczesnym technikom obrazowania możemy obserwować trwałe pozytywne efekty działania środków farmakologicznych i psychoterapii na mózg osób cierpiących na choroby psychiczne. Kandel przygląda się także genetycznym uwarunkowaniom niektórych chorób psychicznych i zaburzeń pracy mózgu.

Książka Kandela jest interesującą pozycją dla osób zainteresowanych neurologią, psychiatrią, a także zagadnieniami koncentrującymi się wokół problematyki tożsamości płciowej, kreatywności czy świadomości. Autor rysuje w niej neurobiologiczną wizję pracy naszego umysłu, nazwaną nową biologią umysłu. Czytelnik ma szansę zapoznać się dzięki tej publikacji z zagadnieniem neurobiologicznego podłoża wybranych chorób psychicznych, zaburzeń neurorozwojowych i chorób neurologicznych, a także z genetycznymi uwarunkowaniami niektórych chorób i dysfunkcji pracy mózgu. Może się ponadto zaznajomić ze współczesnymi metodami leczenia chorób o podłożu neurobiologicznym. Pozycja ta będzie także ciekawym wprowadzeniem w najnowsze neurobiologiczne koncepcje świadomości, a także w problematykę neuronalnego podłoża kreatywności artystycznej.

*Magdalena REUTER**

* Dr, adiunkt, Instytut Filozofii i Socjologii, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN, Kraków. E-mail: magdalena.reuter@up.krakow.pl.

